

Katılım Süreçleri ve Kentsel Planlama: Metropollerde Eski Yöntemlerin Sonu

Her krizle daha da görünür olduğu gibi mevcut kalkınma modelleri, planlama yöntemleri ve alışlageldik uygulamalar yarının ihtiyaçları bir yana mevcut sorunlar karşısında çözümsüz kalabiliyor. Son yıllardaki dünya kentlerinin planlama pratiklerindeki dönüşümler, yeni yöntemlere dair önemli fikirler veriyor.

Berkan Özyer*

*Araştırmacı, Vizyon 2050 Ofisi

Her türlü iktisadi program ve stratejilerin temelinde son birkaç yüzyıldır kentlerin ve kentleşme dinamiklerinin yatığına tanık oluyoruz. Bugün geldiğimiz noktada kentlerin hesaba katılmadığı bir kalkınma modelinin düşünülemez olduğu ortada. Bunun kökeninde günümüzde dünya nüfusunun yarıdan fazlasının kentlerde yaşadığı, 2050'de oranın yüzde 70'e yaklaşacağı tahminleri yer alıyor. Ancak her krizle daha da görünür olduğu gibi mevcut kalkınma modelleri, planlama yöntemleri ve alışlageldik uygulamalar yarının ihtiyaçları bir yana mevcut sorunlara dahi çözüm üretmekte zorlanıyor.

Kentler nüfusun yoğunlaştığı alanlar olmakla birlikte eşitsizliğin, gelir adaletsizliğinin, beslenme bozukluklarının, kırılabilirliği, sosyal uçurumun da merkezi olmuş durumda. 1980'lerden bu yana yegâne model olarak istemsizce benimsediğimiz neoliberal düzenin tamir edilemez sorunları her krizle yeniden kentlilerin karşısına bir fatura olarak çıkıyor. Bunun en somut yansımalarını 2008 ekonomik krizini müteakip dünyanın da dört bir yanında yaşanan kent

ayaklanmalarında, protestolarda gördük. İçinden geçtiğimiz COVID-19 salgını da kent içi adaletsizliklerin kusursuz fotoğrafını çekip önümüze koydu.

Bu sorunlara çözüm çabasının yanına merkezi yönetim karşısında yerel yönetimlerin güçlenmesi ve bu yönetimlerin oluşturduğu uluslararası ağların farklı bir etkileşim yaratma çabasını ekleyince çözüm modeli için yeni adresler ortaya çıkıyor. Paralel şekilde, kentsel planlama süreçlerine yönelik anlayış da değişiyor. Özellikle son 10 yılda bildik planlama süreçleri ve aktörleriyle yürütülen süreçlerin nasıl akamete uğradığı küresel bir gerçek olarak karşımızda. Merkezi yönetim ve küresel sermayeyi buluşturan model kentler tasarımları, finans merkezleri, mega projeler hayatın doğal akışında tedricen gündemden düşüyor. Arkasında milyar dolarları bulan faturalarla birlikte. Bu hayal satan projelerin mali faturasının yanına iklim krizinin akut yansımalarını da ekleyince kentlerde ve kentlerin planlama metotlarında dönüşüm ihtiyacı daha da görünür hâle geliyor. Bütün bu genel çerçevenin doğal sonucu olarak

katılımcılık ilkesi artık çok daha merkezi bir noktaya taşınıyor. Katılımcıların görüşlerini nihai planlara azami düzeyde aktarmanın yolları çok daha fazla arıyor ve uyguluyor.

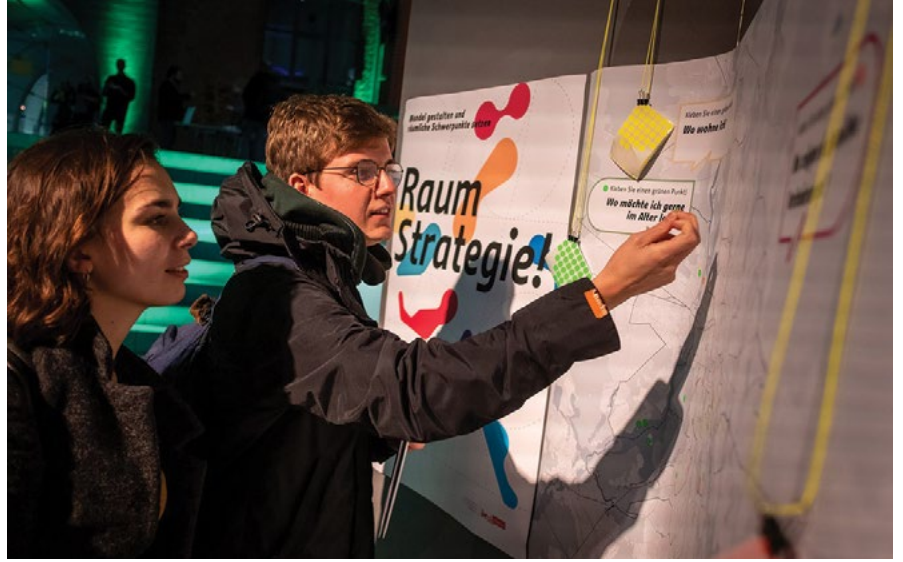
Vizyon 2050 Ofisi de İstanbul'un geleceğini 16 milyon ile birlikte bu çerçevede ve bağlamda planlamak üzere çalışmalarını yürütüyor. Çalışmanın ilk aşamalarından biri küresel gelişmeleri takip etmek, deneyim paylaşmak ve iyi uygulamaları İstanbul gerçeklerine uyarlayacak şekilde benimsemek ve incelemek. Dolayısıyla dünyanın dört bir yanındaki metropollerin planlama birimleriyle toplantılar ve görüşmeler gerçekleştiriliyor. Aşağıda kentsel planlama konusunda son on yıllarda en uzun tecrübeye sahip kentlerden birkaçının tecrübeleri öne çıkıyor. ABD, Almanya, İngiltere ve İspanya'dan bu kentler, hem geçmişteki hataları hem de yakın zamanda planlama ve katılım yöntemlerindeki dönüşümden ötürü önemli dersler sunuyorlar:

Barselona

İspanya'nın en büyük ikinci kenti Barselona, 30 yılı aşkın tecrübesiyle dünyada en eski stratejik plan geçmişi sahip kentlerden biri olarak öne çıkıyor. 1992 Olimpiyatları'na ev sahipliği yapmaya hak kazandığı 1987 senesi planlama açısından kentte bir kırılma yaratmış durumda. Hemen ertesi sene özerk bir yapıda kurulan Pla Estratègic Metropolità de Barcelona (PEMB - Barselona Metropolitan Stratejik Plan Kurumu) 32 senedir kentin farklı zaman dilimlerine yönelik stratejik planlarını hazırlıyor. Bileşenleri arasında Barselona Üniversitesi, sivil toplum kuruluşları, meslek odaları ve düşünce kuruluşlarının bulunduğu PEMB, 1988'den bu yana beş farklı plan tasarlamış ve 2030 yılını hedefleyen altıncı planı da halihazırda oluşturmaktadır.

Barselona 2030 Stratejik Planı'nı dünyadaki diğer stratejik plan örneklerinden ayrıcalıklı kılan başlıca konu demokratik katılım süreçlerine yaptığı kapsamlı vurgudur. Planda, beşli sarmal (5 Hélix) olarak tanımlanan kamu kurumları, özel sektör firmaları, medya organları, akademisyenler ve vatandaşlar, stratejik planın vazgeçilmez paydaşları olarak tanımlanmıştır.

Bugün Barselona Metropolitan Stratejik Plan Kurumu PEMB'nin bünyesinde 300'den fazla paydaş kuruluş bulunmaktadır. PEMB tamamen katılım üzerine kurulu bir planlama ajansıdır.

Berlin mekânsal planlama süreci boyunca City Forum adındaki tartışma forumuyla Berlinlileri sürece dâhil etti.
Kaynak www.stadtentwicklung.berlin.de

C kuşağı olarak da tabir edilen ve yeni teknolojiler ve sosyal medya döneminde dünyaya gelmiş gençlerin kentin ve kendilerinin geleceğine dair planlama süreçlerine katılımına da özel önem verilmekte, bu yönde çalışmalar yapılmaktadır. Halihazırda ücretsiz açık kaynaklı demokrasi ve katılım projesi Decidim* yapım aşamasındadır.

Son olarak, diğer dünya kentleri ile de stratejik planlama süreçlerinde iş birliği yapılmasına ve bu iş birliklerinin geliştirilmesine yoğun çaba gösterilmektedir. PEMB temsilcileri dünyanın farklı kentleriyle kalıcı dayanışma ağları geliştirmek için etkin girişimlerde bulunmaktadır.

Berlin

Almanya'nın başkenti ve en büyük kenti olan Berlin'in planlama tarihinde 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılması bir dönüm noktası oldu, 1994 yılında tüm kenti kapsayan ilk arazi kullanım planı kabul edildi. 20 yıla yayılan farklı planların ardından 2014 yılında Berlin Strateji: Kentsel Gelişim Konsepti Berlin 2030 planı onaylandı. Birkaç yıl içerisinde Berlin Strateji 2.0 güncellemesi yapıldı. Son yıllarda Berlin'in finansal merkezlerinin büyümesi ve bunun beraberinde getirdiği konut ve kira fiyatlarındaki artış, artan nüfus için yeterli konut stoğunun ve kamusal hizmetlerin sağlanamaması nedeniyle bugün Berlin Strateji 3.0 hazırlanıyor.

Berlin Strateji planının hazırlık süreci, bir önceki Yerel Gündem 21 stratejik planının katılım süreçlerine kıyasla müzakereye daha az açık olması ve yurttaşların katılımının sınırlı tutulması açısından eleştirilmiştir. Özetle, karar verme sürecini esas olarak uzmanların şekillendirdiği bir plan çalışmasıdır.

Plan çerçevesinde öngörülen katılım süreci toplantılar, etkinlikler ve çeşitli yöntemlerle gerçekleştirilen anket çalışmalarından oluşmaktadır. İlk olarak, City Forum 2030 adında bir tartışma forumu oluşturulmuş ve 2500 kadar Berlinli farklı konular hakkında Berlin'in çeşitli toplantı ve konferans mekânlarında yüz yüze tartışmalar yürütmüşlerdir. Ayrıca STK'lar ile ekonomi ve araştırma sektörlerinden katılımcılarla çalıştaylar düzenlenmiştir.

PEMB planlama süreci boyunca her konuya odaklanan etkinlikler gerçekleştiriyor.
Kaynak pemb.cat

Farklı iletişim teknolojileri kullanılarak yurttaşların katılımı teşvik edilmiştir. Belirli bir konu çerçevesinde organize edilmiş tartışmalara Twitter üzerinden, SMS yoluyla ve Berlin 2030 Kentsel Gelişim Planının online platformundan aktif yurttaş katılımı sağlanmıştır.

“Okul Projesi 2030” başlığında bir çalışmayla Berlin’deki üç okulda çocuklarla Berlin’in bugünü ve yarını üzerine yararı etkinlikler düzenlenmiş, çocuklar gelecekle ilgili fikir ve beklentilerini anlatmışlardır. BerlinStrategie planı için şehir forumlarında ve online diyaloglarda 1000’in üzerinde görüş ve öneri toplanmış, bu katkılar değerlendirilmiş ve tartışılmıştır. Sosyal medya mecralarının etkin bir şekilde kullanılmasının dışında yurttaşlarla iletişim kurmak için farklı iletişim teknolojileri de kullanılmıştır. “Berlin Telgrafları” adı verilen yazılı mesajlar yurttaşların ismiyle işyerlerine gönderilmiş, aynı mektuplar Berlin’deki reklam panolarında yayımlanmış ve elektronik posta olarak yaygın bir şekilde gönderilmiştir. Ayrıca şehirle ilgili oldukça geniş bilgi ve dokümantasyona sahip olan www.berlin.de/2030 sitesi ayda 75 bin kişi tarafından incelenmiştir.

Londra

Londra’da stratejik planlama, Londra Belediye Başkanı, Londra’nın 32 yerel yönetim birimi ve Londra Kenti Birliğinin ortak sorumluluğundadır. Büyük Londra İdaresi (Greater London Authority-GLA)’nin kuruluşuna ilişkin yasal düzenlemeye göre Belediye Başkanı, Londra Planı olarak adlandırılan mekânsal gelişme stratejisini hazırlamalı ve izlemelidir. Ayrıca, yerel yönetimlerin yerel gelişme dokümanları Londra Planı ile “genel bir uyum” içinde olmalıdır. Son onaylanmış çalışma olan 2016 Planı’nın ardından henüz resmi olarak onaylanmamış 2019 Londra Planının hazırlanma gerekçelerinin temelinde Londra’daki hızlı nüfus artışı, Brexit sürecinin yarattığı belirsizlikler ve iklim değişikliğinin yarattığı zorluklar yatmaktadır.

GLA’nın yetki ve sorumluluklarını belirleyen yasal düzenlemeye göre belediye başkanı planı yaparken Londra’nın ilçe belediyeleri ile sınır komşusu olduğu belediye yönetimlerini bilgilendirmek, planın içeriği ve yapım süreciyle ilgili

MAYOR OF LONDON

LONDONASSEMBLY

Londra stratejik planının katılım sürecinin ilk aşamasını “A City for all Londoners” broşürünün kamuoyuyla paylaşılması oluşturdu. **Kaynak** london.gov.uk

bu yönetimlerin görüşünü almak zorundadır. Ayrıca tek bir kurumun idari yetkiye sahip olmadığı planlama çalışmalarında kamu kurumlarıyla iş birliği yasal olarak zorunludur.

Ayrıca GLA yasası fırsat eşitliğinin sağlanması ve yöneticilerin denetlenebilmesi için planın hazırlık sürecine yurttaşların katılımının sağlanmasını zorunlu tutmaktadır ve katılımın esasları ayrı bir madde ile ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Planın taslağı belediye meclisi ile ilgili diğer tüm idari kurumlarda, her ilçenin belediye meclisinde, metropoliten alanla sınırı olan ve mekânsal plandan etkilenecek tüm bölgelerin ilgili konsey veya meclislerinde ve son olarak Londra’da yaşayan farklı etnik, ulusal ve dini topluluklar dâhil olmak üzere belirli demografik özelliklere göre tasnif edilmiş odak gruplarla istişare edilmek zorundadır.

Taslağı paylaşılan 2019 planının katılım sürecinin asıl kısmını 2016 yılının son ayları boyunca düzenlenen “A City for all Londoners” etkinlikleri oluşturmaktadır:

- Öncelikle planın temel hedef ve stratejilerinin yurttaşlarla tartışılmasını kolaylaştırmak amacıyla “A

City for all Londoners” broşürü kamuoyuyla paylaşılmıştır.

- Ardından altı haftalık bir dönemde yurttaşların broşürde ifade edilen hedef ve stratejilere ilişkin görüşleri mektup ve elektronik posta yoluyla toplanmıştır.
- İlgili uzmanlarla dengeli büyüme, ulaşım, kapsayıcılık, çevre, barınma ve ekonomi konularında çalışma toplantıları düzenlenmiştir. Ve her sektörden temsilcilerle yuvarlak masa toplantıları düzenlenmiştir.
- Kadınlar, LGBT+lar, sağır ve engelli Londralılar, göçmenler ve mülteciler, farklı etnik kökene sahip Londralılar ile son olarak genç (17-25 yaş grubu) ve yaşlı (70 yaş ve üzeri) Londralılar olmak üzere yedi farklı demografik özelliğe sahip toplulukla odak grup toplantıları gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıların gündemi ve içeriği eksiksiz olarak planın internet sitesinden yayınlanmıştır.
- Son olarak, Londra Kent Konseyi tarafından yönetilen ve 40 binden fazla Londralının davet edildiği “Talk London” internet sitesi aracılığıyla forum formatında çevrimiçi tartışmalar düzenlenmiş ve katılımcılara çalışma toplantılarının sonuç metinlerinden yola çıkılarak hazırlanan anketler uygulanmıştır.

New York

ABD'nin en kalabalık ve en yüksek nüfus yoğunluğuna sahip kenti New York City (NYC), hayli uzun ve gelişkin bir stratejik planlama geçmişine sahip. 1916'da ülkenin ilk İmar Yasası'nı uygulamaya koyan kentte günümüze geldiğinde 2013 yılında revize edilen Yerel Yönetimler Yasası (Local Law 83, 2013) stratejik planlamanın yasal belkemiğini oluşturuyor ve sürdürülebilir planlamanın gerekliliklerini tanımlıyor. Bu gereklilikler arasında, planın önerdiği politikalar, eylem planları ve programların en geç yirmi yıl içinde hayata geçirilmesi, geniş paydaş katılımının sağlanması ve yerel inisiyatiflerin görüşlerinin değerlendirilmesi, belirlenmiş çalışma konularında önceliklerin ve hedeflerin belirlenmesi, bu hedeflerin gerçekleşme sürecinin izlenmesi yer alıyor. Planın her dört yılda bir güncellenmesi ve her yıl yıllık izleme raporlarıyla başarı göstergelerinin izlenmesi de yasal zorunluluklar arasında.

Temelleri, New York'un bir önceki Belediye Başkanı Michael Bloomberg (2002-2013) döneminde atılan, 2007, 2011 ve Sandy Kasırgası ardından hazırlanan 2013 planlarının ana odağını sürdürülebilirlik oluştururken; mevcut Belediye Başkanı Bill de Blasio döneminde stratejik planın odağında Yeşil Yeni Düzen (Green New Deal) ve eşitlik politikası yer alıyor.

Nisan 2019'da tamamlanan OneNYC 2050 planında katılım vurgusu oldukça güçlüdür. Farklı tür toplantılar ve anketlerle toplamda 16.000 kişiye ulaşılmıştır. Katılım süreci toplantılar ve etkinlikler ile anket çalışmalarından oluşmaktadır. Çeşitli toplantılar ve etkinliklerle 2400 kişiye ulaşılmıştır.

- 27 etkinlik ve toplantı (mahalle odaklı)
- 13 odak grup/ küçük grup toplantısı
- 4 adet liselerde gençlerle buluşma
- 9 danışma kurulu ve çalışma grubu toplantısı

Ayrıca internet aracılığıyla, etkinliklerde dağıtılan basılı materyallerle ve yüz yüze anketlerle yapılan çalışmalarla 14.000 New Yorkluya erişilmiştir. Planda her hedef için "Ne yapabilirsiniz?" başlığı ile New Yorkluları sürecin ilerlemesine katkıda bulunmaya davet eden bir bölüm yer almaktadır. Planın tanıtımı ve yurttaş katılımının artırılması için takip edilen iletişim stratejileri internet sitesi, blog, sosyal medya hesapları ve online bülten şeklinde kurgulanmıştır. Son olarak, katılım sürecinin önemli bir parçası olan izleme süreçleri yer almaktadır. İzleme süreçleri belirlenen göstergelerin takibinin yapılmasını ve plan sonrası süreçte merkezi ve yerel yönetim arasındaki iş birliğinin düzeyini ve olası çatışmaları belirlemeyi sağlamaktadır.

Her yıl yayınlanan ilerleme raporları halka açık bir şekilde yayınlanmaktadır. Ayrıca internet sitesinden online olarak izlenebilen bir veri seti de yurttaşların erişimine açıktır.

OneNYC 2050 stratejisinin en önemli vurgularından biri iklim krizi ve yeşil yeni düzen tartışmaları üzerinedir. **Kaynak** <http://onenyc.cityofnewyork.us/>